

* * *

НЕДА ПАВЛОВА

**ЗА ЕДНА АНАЛИТИЧНА КАУЗАТИВНА КОНСТРУКЦИЯ В
БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК В СЪПОСТАВКА С ДРУГИ
БАЛКАНСКИ ЕЗИЦИ**

NEDA PAVLOVA

**FOR AN ANALYTICAL CAUSATIVE CONSTRUCTION IN
BULGARIAN LANGUAGE IN COMPARISON WITH**

(Abstract)

The present article explores the construction *карам + да + глагол* (make someone cry, make someone work) as one of the ways of expressing causative relations in Bulgarian language. The analysis is an attempt at presenting this factitive construction with view of the syntactic organization and distribution of the subjects participating in the verb action. It traces out the diachronic development of this construction and expresses the opinion that its trend towards grammaticalization is closely connected with the common development processes in Balkan languages that favor the analytical way of expression of syntactic relations by comparing the equivalent constructions in Romanian and Greek.

The research is based on a corpus of examples from written and electronic sources as well as on observation and questionnaires.

Keywords: causativity, analytical constructions, Bulgarian language, Romanian language, Greek language

Каузативността е феномен, който принадлежи към езиковите универсалии. В естествените езици той е представен от цял комплекс особености, организирани йерархично и изразявани по различен начин. Терминът *каузативност* означава причинно-следствена връзка между две ситуации, едната от които поражда другата. Понятието *каузативност* се свързва с изразяването на причинно-следствените отношения в езика, когато едно действие става причина за възникването на друго действие или състояние. Като функционално-семантична категория каузативността се изразява на различни равнища на езиковата система чрез разнородни езикови средства – морфологични, синтактични, словообразователни, лексикални, контекстови, които си взаимодействат, за да изпълнят семантичната си функция.

В славянските езици каузативността няма морфологично ядро, а обединява средства от различни равнища.

Каузативните глаголи са най-универсалното средство за изразяване на причинно-следствени отношения. Семантичната им структура притежава различна степен на сложност, но има пет задължителни смислови компонента: 1) организираща константа, която означава каузативното отношение; 2) субект1; 3) състояние на антецедента (предшестващото обстоятелство); 4) субект2; 5) състояние на консеквента (следствието). Невинаги всички съставлящи на каузативната ситуация присъстват едновременно в повърхнинната езикова структура, която я изразява. Семантичната структура на каузативните глаголи е различна по сложност, но всички те представят на лексикално равнище категорията *каузативност*. Делят се най-общо на две големи групи: 1) служебни (например *faire* и *laisser* във френски език); 2) глаголи, чиято структура е по-сложна, тъй като покрай организиращата константа на каузиращото отношение съдържат и смислов компонент, означаващ начина на каузация (например каузативи като *склонявам, заставам, подтиквам, нареждам, принуждавам, убеждавам, моля, позволявам заповядвам* и др.), т.е. включват категориалната сема 'каузация' и диференциалната сема 'начин на каузация'.

Интерпретирайки семантиката на руските им съответствия, Ю. Д. Апресян ги нарича синтактични каузативи, предвид обстоятелството, че задължително са свързани с инфинитив, който изразява каузираното действие (Апресян 1995). Общото между тях може да бъде сведено до това, че единият актант (агенсът на първия глагол) предприема действие за подбуждане към действие, изпълнявано от другия актант (агенс на втория глагол). Агенсът на каузативния глагол, който синтактично е граматичният му подлог, отключва действие, което се реализира от агенса на управлявания глагол или актанта, който изпълнява глаголното действие. Класическият модел съдържа два актанта и две действия, т.е. глаголното действие е причинено от подбудител и е осъществено от действителния извършител (Charaudeau 1992: 389–390). Казано с други думи, каузаторът – агенс на първия глагол, предизвиква действие, извършено от ексеквтора (извършителя) – агенс на втория глагол. Каузативното отношение се изразява в това, че субектът не изпълнява действието, а само подбужда към действие друг участник, който е непосредственият му изпълнител, срв. *Той ме накара да отворя вратата. Смехът му я накара да загуби нишката на мисълта си*. Семантиката на каузативния глагол показва ролята на субекта в действието, неговото отношение към обекта. Субектът не само подбужда към действие, но може да го прекрати или отслаби.

Сред лингвистите съществува различно разбиране за обема на функционално-семантичния клас на каузативите. Много от изследванията засягат само определени аспекти на каузативността, без да отразяват цялостната представа за категорията. Отсъстват отчетливи критерии за отделяне на каузативните глаголи. Отсъстват също така и фундаментални трудове

както за българския, така и за славянския каузатив. Това се дължи може би на факта, че в славянските езици липсва единен формален показател на каузативността. Към изследването на тази категория в българския език – и то в сравнителен аспект – се обръщат главно лингвисти компаративисти, най-вече такива, които работят с френски или английски език, търсещи структурни и функционално-семантични паралели за по-ефикасните механизми на превода (Динева 1989, Динева 2004, Bezinska и Novakova 2010, Кръстева 2009).

Робърт Диксън систематизира каузативните механизми, подреждайки ги от по-компактни към по-малко компактни, като прилага морфосинтактични критерии (Dixon 2000). Предложената от него скала позволява да се класифицират и сравнят начините на изразяване на каузативност в един или повече езици.

Българският език притежава няколко възможности за изразяване на каузативност. Подобно на другите славянски езици категорията може да се изразява на лексикално равнище. Съществуват стари морфемно-derivационни редувания в опозициите на каузативните глаголи и некаузативните им съответствия, като *пия – поя, мря – моря, лежа – (по)ложя, съхна – суша, гасна – гася* и др. Много продуктивен в устната реч е възвратно-постпрефиксалният тип опозиция, където каузативното значение се изразява чрез глагола без възвратен компонент *се*, т.е. немаркиран в граматично отношение, а некаузативното – чрез възвратния глагол, например: *безпокою – безпокою се, взривя – взривя се, сприятеля – сприятеля се, натъжда – натъжда се, вълнувам – вълнувам се, излагам – излагам се, обиждам – обиждам се*, срв.: *Сапъорите взривиха бомбата и Бомбата се взриви. Безпокою сестра ми с това посещение и Безпокою се за работата си. Това пътуване ни сприятели и Момчето се сприятели лесно със своите връстници. Липсата на ефикасни законови средства излага гражданите на опасност от престъпници рецидивисти и Излагам се на опасност.*

Актуален е и процесът на дерективация, и то предимно в разговорната реч, срв.: *разхождам – разхождам се; съглася – съглася се, ядосвам – ядосвам се, влюбя – влюбя се, скарам – скарам се*, срв.: *Разхождам кучето всяка вечер. Разхождам се по брега на морето. Тази арогантност ме ядоса. Ядосах се заради дългото чакане. Съгласих го да се яви на конкурса (Накарах го да се съгласи да се яви на конкурса), Съгласих се да напиша статията. Скара ги амбицията да успеят. Те се скараха по незначителен повод.* Според Л. Тениер (Tesnière 1969: 266–267) това е синтетичен способ да се отбележи нова глаголна валентност. Според същия автор каузативният глагол (или съчетание) се отличава от некаузативния по своята валентност, а не по значение. Каузативните морфемни или спомагателните глаголи създават механизма на повишаване на валентността. В българския език, а и в други славянски езици префиксът *раз-* функционира като каузативна морфема, срв. *плача – разплача (разплаквам), смее се – разсмее (разсмивам), лая – разлая (разлайвам): Да разлаем кучетата* (заглавие на фил-

ма на Бари Левинсън *Wag the Dog*); *Този филм ме разплака*. Каузативната морфема *раз-* срещахме в сръбски и в руски, напр. *Овај филм ме је расплакао*; *Его слова меня рассмешили* 'Неговите думи ме накараха да се смея'. В. Радева говори за наличие на „каузиране на внесения от мотивиращата дума признак“ във фактивни глаголи като *разведря*, *разхлабя*, *разтъжа* (със словообразователно значение 'снабдявам нещо с признака, внесен от мотивиращата дума' (Радева 1993: 128).

Компонент 'каузирам' съдържа много преходни глаголи, които образуват групата на лексикалните каузативи, вътре в която се отделят подгрупи, характеризиращи се с различни съотношения между агенса и пациенса на каузиращото и резултативното състояние. Този компонент, както се вижда, може да бъде изразен с определена морфема вътре в глагола и в този случай говорим за морфологичен каузатив. Според И. А. Мелчук между лексикалните и морфологичните каузативи няма рязка граница, тъй като има много преходни случаи, което е нормално за естествените езици (Мельчук 1998: 388).

В много индоевропейски езици във времето се извършват трансформация и реорганизация на глаголната система. И. А. Мелчук отбелязва, че в повечето езици, изгубили словообразователния каузатив, възникват постоянни синтактични каузативни конструкции – аналитични каузативи (Мельчук 1998: 379). Още в старобългарски език при някои от каузативните глаголи причинителната семантика избледнява и това ги изравнява в семантичен план с глаголите, от които са образувани, например: *палнѣти* 'горя, пламтя, запален съм' съвпада с глагола *палѣти* 'пламтя, горя силно' (Първанов 2013: 454). Това редуциране на лексикалните и морфологичните каузативи е компенсирано от аналитичните начини за изразяване на каузалните отношения. Аналитичен или синтактичен каузатив има в романските, германските и славянските езици. Неговото значение е на синтактично ниво и се предава експлицитно чрез глаголно-инфинитивни конструкции (в български с *да* + форма на глагол в сегашно време, в румънски и гръцки съответно с конюнктив, който заменя инфинитива). Глаголи като *карам*, *правя*, *заставям*, *давам*, *заповядвам*, *нареждам*, *убеждавам*, *принуждавам* и др. са спомагателни в такива конструкции и имат значение 'подбуждам към действие или ново състояние', напр. *Карам да ми завиждат (да ме съжаляват)* = предизвиквам завист (съжаление).

По отношение на този способ за изразяване на каузативността могат да се открият много паралели в балканските езици – в български, гръцки и румънски, което оправдава поставянето на езиковия феномен в контекста на аналитичните процеси и тенденции, засягащи езиците на Балканите.

Една аналитична каузативна конструкция се характеризира с наличието на две събития: събитие причинител (каузатор) и събитие следствие, което се представя от втория глагол, който в българския език е форма за

сегашно време, а в румънски и гръцки е в подчинено наклонение (конюнктив). Понятието за каузалност е изразено от първия независим предикат, а вторият изразява ефекта от действието на първия. Каузативното значение се реализира на нивото на целия израз чрез глаголната перифраза (напр.: бълг. *Иван кара Павел да тръгне*; рум. *Ion îl face pe Paul să plece*; бълг. *Учителят кара учениците да четат Пруст*; гр. *Ο δάσκαλος βάζει τους μαθητές να διαβάζουν Προυστ*; рум. *Paul îi face pe elevi să-l citească pe Proust*). От синтактична гледна точка глаголите *карам* в български, *a face* в румънски и *βάζω* в гръцки са дваактантни (румънският може да е и триактантен). *Иван* е субект на *карам*, който има ролята на каузатор на действието. *Павел* е пряко допълнение и има ролята на пациенс по отношение на първото действие. В румънския еквивалент има и един пропозиционален аргумент. Прякото допълнение на каузативния глагол е субект на втория глагол (в сегашно време в български, в конюнктив в румънски и гръцки). Подлогът на подчиненото изречение и прякото допълнение в главното изречение имат общ референт. На синтактично ниво това изразява наличието на контрол. Каузалността може да бъде смятана за начален етап на действие, в което надпоставеният каузатор предава на извършителя на действието своето желание под различна форма (заповед, съвет, обещание, разрешение, заплаха), за да бъде реализирано това действие.

Има значителен брой глаголи в румънски, български и гръцки, които могат да генерират аналитични каузативни конструкции. Тези глаголи се характеризират със семантична структура, в която откриваме една обща сема ‘правя’ и една допълнителна сема ‘действам със сила’ (например, *задължавам, заставам, заповядвам, нареждам, поръчвам, убеждавам, преча, спирам, окуражавам, предупреждавам, моля, съветвам, каня, забранявам*; рум. *a împiedica, a înșela, a invita, a ajuta, a avertiza, a interzice, a ordona, a obliga, a convinge*; гр. *απαιτώ, εξαναγκάζω, απαιτώ, πείθω, επιποδίζω, σταματώ, ενθαρρύνω, προειδοποιώ, παρακαλώ, συμβουλεύω* и др.). Каузативното значение на един такъв глагол се дължи на семата ‘правя’ (Uşurelu 2005: 105). Между първия глагол (оператор) и втория глагол в конструкцията има различна степен на кохезия. Ако се отчита степента на принуда, упражнявана от субекта каузатор върху събитието следствие, можем да различим силно принудителна каузативност, отслабена каузативност и неутрална каузативност (Vega 1998, цит. по Uşurelu 2005: 116 и следв.).

Ако мислим каузативността като „континуум“ (Shibatani, Pardeshi 2001: 85–126), то в двата полюса има глаголи за задължаване или подтик, които изразяват различна степен на принуда. В единия край са глаголите, които изразяват най-слаба степен на принуда, а в другия – глаголите с висока степен на принуда. Румънският глагол *a face* ‘правя, карам’, гръцкият *κάνω*, както и българският *карам* са разположени в центъра, защото могат да изразяват според контекста каузалността на силната принуда, а също и на по-слабата. Подобно на тях френският глагол *faire* е способен да

изрази най-различна степен на подбудителност (подтик). Каузираното събитие (действие или състояние) е управлявано от глагол със значение на подбудителност или принуда. То е засегнато от това действие, което ограничава възможностите за избор. Колкото е по-близо до центъра на тази семантична скала на принудата, толкова субектът на каузираното събитие има по-голяма възможност за контрол върху действието.

Аналитичните каузативни конструкции в румънски, български и гръцки се образуват основно с един или два глагола, които по интензивност на признака 'принуда' стоят в центъра на оста, за която стана дума по-горе. Това им дава възможност да се включват в много по-голям брой контексти, където са в състояние да заместват глаголи от горепосочените списъци – факт, който им придава статут на спомагателни глаголи. Извършва се своеобразно обобщаване на каузативното значение, което в определен смисъл представлява израз на аналитичната тенденция в езика. В румънски най-употребявани са *a face* 'правя' (срв. *Adevrul nu face pe nimeni să roșească.* 'Истината не кара никого да се черви'; *Faptul ca uneori te face să suferi nu e neaparat pentru ca nu te iubeste.* 'Фактът, че някой те кара да страдаш, не е непременно затова, че не те обича') и *a pune* 'задължавам, нареждам' с основно значение 'слагам, поставям' (срв. *Mama i-a pus pe copii să strângă cărțile.* 'Майката накара децата да подредят книгите') с каузативно значение 'нареди + подтикна'. Еквивалентите в гръцки език са *κάνω* 'правя' (*Τα λόγια του Παύλου με έκαναν να κλάψω* 'Думите на Павел ме накараха да плача') и *βάζω* 'принуждавам, заставям' с основно значение 'слагам, поставям' (*Η μητέρα βάζει τα παιδιά να τακτοποιήσουν τα βιβλία.* 'Майката накара децата да подредят книгите').

В български език обобщаването е стигнало най-далеч, защото се генерализира един глагол в аналитичните каузативни конструкции – *карам/накарам*, срв.: *Българка с пет деца остана на улицата, съпругът ѝ ги кара да просят. Кризата в Кипър ни кара да се замислим за взривяването на другите данъчни убежища в Европа. Медицински изследователи опитват да създадат химически добавки, които да карат човешкия мозък да чувства ситост. Лошото настроение ни кара да ядем вредни храни. „Изкуството е лъжа, която ни кара да разберем истината“ (П. Пикасо). Винаги има един човек, който те кара да се усмихваш без причина. Това е шокиращ артпроект, който ще ви накара да преосмислите туристическите си навици.* Румънският глагол *a pune* и гръцкият *βάζω* имат инхоативно значение, което не зависи от глаголното време, и актант, който е винаги одушевен (лице). Резултатът на действието не е уточнен и включва задължително семата 'интенционалност'. Значението може да варира от молба до формална заповед. Глаголът *карам* в български може да има както одушевен, така и неодушевен актант, срв.: *Приятелите ме накараха да сменя колата с велосипед. Дъждът ги накара да се скрият в близката хижа. Неговото отсъствие я накара да се замисли за бъдещето на отношенията им.*

Аналитичната конструкция в румънски очевидно е свързана с латинската му основа. Като начален етап в латинския език, от който водят началото си аналитичните каузативни конструкции във всички романски езици, изследователите сочат много по-малко граматикализираната конструкция от глагол *VI* + компонент *ut* + **субжонктив на втория глагол *V2*, при което първият глагол може и да не е специално каузативен**, срв.: *Inducere aliquem ut mentiatur* ‘Докарвам някого до това да лъже’ (Simone & Cerbasi 2001: 451 цит. по Novakova, Bezinska 2010). Всъщност в съвременния румънски език конструкцията се образува от *VI (a face, a pune.)* + *să* (сюз) + *V2 (конюнктив)*.

Очевидно еволюцията на тази конструкция е част от общия развой към аналитизъм на романските езици – процес, който продължава развитието си в румънски и на балканска почва. От синтактична гледна точка поведението им е различно от поведението на еквивалентите им във френски, италиански или испански – *faire, hacer* и *fare*, които функционират в споменатите конструкции като свободни морфеме, граматически маркери. Във френски конструкцията има значение на една глаголна единица, която заема положение между морфологичните фактитиви и лексикалните (Comrie 1989, цит. по Uşurelu 2005). Фактът, че конструкцията във френски е сложен предикат, се илюстрира с простото правило, че клитиките винаги са пред сложния предикат и не могат да го разделят. Във фактитивната конструкция френският глагол *faire* е инвариант на спомагателен глагол и има граматикализирано значение, а не лексикално; композиционно е десемантизиран и декомпозиран, за разлика от ситуацията в румънски, български и гръцки, където всеки глагол има собствен аргумент и конструкцията може да бъде разделена от допълнението на първото сказуемо. Двата глагола може да не изразяват симултанни действия, срв.: *Вчера Иван ме накара да пътувам днес* и рум. *Ion l-a făcut azi pe Petru să plece mâine*. ‘Днес Иван накара Петър да тръгне утре’. Каузативният оператор в румънски и български няма морфологичните белези на граматикализация. Той може да бъде подложен на пасивна трансформация, срв.: *Павел беше наказан от Иван да си тръгне*. *Paul a fost făcut (de către Ion) să plece*).

За съвременната аналитична каузативна конструкция в българския език откриваме ресурси в старобългарски, където глаголът сътворити в съчетание с инфинитив на друг глагол изразява каузативната си семантика ‘правя, помогна, стана причина да се извърши действието, изразено с гла-

гола в инфинитив’ – и глухъзиѣа сътвори слышати и немъзиѣа глаголати ‘и на-
кара глухите да чуват и немите да говорят’ (А Мк 7:37); *Ѣда можете слыти*
бръчъзиѣа доньдеже женихъ естъ съ ними сътворити постити са ‘можете ли да
накарате сватбарите да постят, докато е с тях женихът’ (М Лк 5:34) – Ста-
робългарски речник 2009. Според някои изследователи конструкциите са
калка от гръцки. Няма да коментирам това твърдение, но примери с кауза-
тивния глагол сътворити в аналитична конструкция, където формата на вто-
рия глагол е в сегашно време, и съюз *да* срещаме в българските дамаскини
от XVII в. – срв.: и той на из’ рани изведе. и стори нъѣ да ходимъ по тъзи земля
проклета ‘И той ни изведе от рая и ни накара да ходим по тази проклета
земя’ (Демина 1971: 33, 233); *ѣманна стори да сече дръва и да поклада огнь*
‘... накара Йоан да сече дръва и да подклажда огъня’ (Демина 1971: 6. 416).

В южните български диалекти, които пазят редица архаични езикови
явления (в Тракия и Странджа), в състава на аналитичната каузативна
конструкция също откриваме глагола *сторя* (от сътворити), който е харак-
терен за тези диалекти и означава ‘правя’ (срв.: *И тѣва Катина стори*
мъжът хи да купи къщата ‘И тази Катина накара мъжа си да купи
къщата’ (с. Яна, Лозенградско). В Тихонравовия дамаскин в аналитична
каузативна конструкция срещаме и глагола *чиня* ‘правя’, съчетан с лична
глаголна форма и съюз *да*, срв.: *Што ме чиниш да се тврдим и да се мъчим*
‘Защо ме караш да се трудя и да се мъча’ (РКБЕНО 2013: 947, Демина
1971: 6.478). В сръбски срещаме същия глагол в еквивалентна каузативна
конструкция, макар че като цяло в този език за изразяване на каузативност
се използват предимно прости глаголи – срв.: *Gospodin Donald Ramsfeld je*
predsedavao drugim “hladnim ratom” (1975–1989), *učinio da reč “detant”*
nestane iz zvaničnog vokabulara ... ‘Г-н Доналд Ръмсфелд е председателст-
вал втората студена война (1975–1989) и е накарал да изчезне от официал-
ния речник думата „отпускане“.

В Тихонравовия дамаскин срещаме също аналитични каузативни кон-
струкции и с глагола *карам*, срв.: и тѣе гъѣ нахъдѣтъ та гъѣ *каратъ да имъ*
огъдѣтъ печатъ ако ли не ще а тѣе го мъчатъ (РКБЕНО 2013: 394, Демина
1971: 18. 1916). В художествената литература и периодиката от Възраж-
дането в тези каузативни конструкции доминира глаголът *правя/направя* –
срв.: *... мисля, че канонът мъчно ще направи да замлъкне стонът, че*
ближний ми има нужда не в молитва, а в съвет и помощ, когато
залитва.“ (Вазов, „Епопея на забравените“, „Левски“); *Бедний Велику въ*
най-голѣмата тази радость чувстваше униние, което го правеше много

да ся безпокои (В. Друмев, „Нещастна фамилия“ 1873: 93); *Трепетното гърмене на топовете, което от час на час ехти по тия хълмове прави го да забрави всичко.* (Блъсков, „Изгубена Станка“ 1866); *Едно само има, което ни прави да са страхуваме млогу...* (Ив. Богоров, „Книговище за прочитане“ т. I кн. 5, 1875, 5); *В тия пещери се крил един бесен човек и правил да треперят от страх всички* (Д. Манчов, Начално наставление в православната християнска вяра 1879, 79); *От писмата ви към брата ми сякога съм имал преписи. Тия много ма правиха да ся радовам* (Архив Н. Геров, кн. 1, 1911, 91).

В различните издания на Библията срещахме аналитични каузативни конструкции с глаголите *правя, сторя и карам* (срв.: *Исус рече: направете човеците да седнат* (Йоан 6:10); *А Исус рече: Сторете да седнат човеците. А на това место имаше трева много; и тъй, наседаха мъже до пет хиляди на брой* (Йоан 6:10 Библия. Цариградски превод 1871); *Бог направи вятър да мине по земята, та водите престанаха* (Битие 8:1). (Библия 1993, изд. Верен). Има тенденция *правя* и *сторя* да бъдат заместени от *карам* в по-новите издания – срв.: *И Бог накара вятър да мине по земята, та водите престанаха* (Битие 8:1) (Библия 1982). Трябва да отбележа, че в събрания от мен корпус има доста съвременни примери с глагола *правя* в каузативна функция – срв.: *Приложението прави снимките ви да изглеждат добре и ви помага да се чувствате добре. Какво ме прави да бъда щастлива. Кое ни прави да бъдем егоисти.* В съвременните употреби на каузативната конструкция в българския език тенденцията е към генерализиране на глагола *карам/накарам*.

В заключение искам да подчертая, че значението ‘каузирам’ в балканските езици като български, гръцки и румънски може да се предава с помощта на разнообразен инвентар от средства – лексикални, морфологични (морфемно-деривационни съответствия между каузативни и некаузативни глаголи, некаузативни глаголи, придобиващи каузативно значение в контекста на изречението) и синтактични, които включват каузативни конструкции. Няма съмнение, че развитието на конструкциите с каузативен глагол с обобщено каузативно значение, като *правя* и *карам* в български, *a face* и *a pune* в румънски, *κάνω* и *βάζω* в гръцки, е част от общи аналитични развойни процеси в езиците на Балканите и както казва П. Асенова, „Балканизмите образуват система от взаимосвързани явления. Тяхното значение зависи от мястото, което са заемали в организацията на езиковата система“ (Асенова 1989: 239). Въпреки разликите в структурната организация на каузативите в различните езици има значителен брой общи признаци, характерни за граматичните и лексикалните средства, които изразяват каузативната семантика. Това са значения, свързани с изразяване на молба, разрешение, подтик, принуда и др. Средствата на езика, които изразяват причинно-следствените отношения, отразяват философско, логическо и езиково съдържание и проектират движението в развити-

ето на човешкото мислене – от по-просто към по-сложно разбиране на действителността.

ЛИТЕРАТУРА

Апресян 1995: *Апресян, Ю. Д.* Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика. Москва, 472 с.

Асенова 1989: *Асенова, П.* Балканско езикознание. София.

Библия 1982: Библия, сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и новия Завет. Издава Св. Синод на Българската православна църква. София.

Библия 1985: Библия, сиреч Книгите на Свещеното писания на Ветхия и новия Завет. Вярно и точно преведено от първообразното. Виена

Демина 1971: *Демина, Е. И.* Тихонравовский дамаскин: Болгарский памятник XVII в.: Исследование и текст. Филологическое введение в изучение болгарских дамаскинов. Част 1. Изд. БАН.

Динева 1989: *Динева, А.* Каузативни и преходни глаголи в български език – В: Втори международен конгрес по българистика. Т. 23. София, БАН, с. 44–54.

Динева 2004: *Динева, А.* Причинни отношения в сложното изречение и между изреченията в съвременния български език. – В: Българско езикознание. Когнитивна граматика на български и френски език – описание и формализация. Т. 4. АИ „Марин Дринов“.

Кръстева 2009: *Кръстева, Цв.* Глаголи за движение във фактитивна конструкция във френския език. Интерпретация и превод на български език. НБУ, Годишник на департамент Чужди езици и литератури.

Мельчук 1998: *Мельчук, И. А.* Курс общей морфологии. Том II. Москва – Вена.

Норман 1979: *Норман, Б. Ю.* Синтактичен каузатив в българския, руския и белоруския език. Съпоставително езикознание, кн. 2, с. 23–30.

Първанов 2014: *Първанов, К.* Исторически развой на старобългарските каузативни глаголи в сравнение с фактитивния залог във френски език и с унгарските каузативни глаголи. – В: Проблеми на социолингвистиката. XI. Езикът във времето и пространството. Материали от Единадесетата конференция по социолингвистика, София, 26–27 октомври 2012 г., посветена на 100-годишнината на проф. Стойко Стойков. София, ИК Знак'94, с. 452–456.

Радева 1993: *Радева, В.* Словообразователна и семантична структура на деноминалните глаголи в съвременния български книжовен език. София, УИ „Св. Климент Охридски“.

РКБЕНО 2013: Речник на книжовния български език на народна основа от XVII в. София. Изд. „Валентин Траянов“.

Старобългарски речник 2009. Т. II. Изд. „Валентин Траянов“.

BEZINSKA Y., NOVAKOVA I. 2010. Grammaticalisation et acquisition des constructions causatives en français et en bulgare, revue Cognitextes de l'Association française de linguistique cognitive, AFLiCo Volume 5/2010.

CHARAUDEAU, P. 1992. *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette.

COMRIE, B. 1989. *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology*, Oxford, Oxford University Press.

DIXON, R.M.W. 2000. A typology of causatives: from syntax and meaning. In R.M.W. Dixon & A. Aikhenvald (Ed.), *Changing valency. Case studies in transitivity*. Cambridge: Cambridge University Press, 30–88.

NOVAKOVA, I. 2002. Le factitif français (Faire + Vinf): approche syntaxique, sémantique et contrastive (français-bulgare) , in *TRANEL* No 37/2002, Neuchâtel, Suisse, p. 93–113.

SIMONE, R. & D. CERBASI. 2001. Types and diachronic evolution of Romance causative constructions. *Romanische Forschungen* 113: 441–473.

TESNIÈRE, L. 1965. *Eléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.

UȘURELU, C. 2005. *Categoria factitivului în limba română*, București, Editura Universității din București.

VEGA, M. A. 1998. *Construcciones causativas con infinitivo en el español medieval. Estructura y evolución*, México, Universidad Autónoma de México.

✉ Доц. д-р Неда Павлова

Секция за етнолингвистика

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

nedapav@abv.bg

✉ *Assoc. Prof. Neda Pavlova, PhD*

Department of Ethnolinguistics

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

nedapav@abv.bg